

softconsulting

Bihevioralne finansije

Autor: Lejla Softić, dipl.oec.
Konsultant za poslovni razvoj

Agenda

- **I MODUL (9,00 - 10,30): Uvod u bihevioralne finansije**
 - Definicija osnovnih pojmova
 - Osnove bihevioralnih finansija
 - Aspekti bihevioralnih finansija
- Pauza za osvježenje (10,30 - 10,45)
- **II MODUL (10,45 - 12,15): Razumijevanje bihevioralnih finansija**
 - Značaj bihevioralnih finansija
 - Primjena bihevioralnih finansija
 - Uticaj na tržište i ekonomiju
- Pauza za ručak (12,15 – 13,00)
- **III MODUL: (13,00 – 14,30): Ključni koncepti bihevioralnih finansija**
 - Pristrasnost u finansijskom odlučivanju
 - Ograničena racionalnost
 - Okvirski efekat
- Pauza za osvježenje (14,30 – 14,45)
- **Praktične vježbe (14,45 – 16,45)**
- **Zaključak (16,45 – 17,00)**

Definicija osnovnih pojmova

- Bihevioralna ekonomija je kombinacija ekonomije i drugih društvenih znanosti koje se bave istraživanjima ponašanja ljudi.
 - Primjena na velikom području ekonomskih pitanja:
 - upravljanje finansijama
 - ponašanje potrošača
 - porezna politika itd.
- Bihevioralne finansije su oblast poslovnih finansija.
 - Analiziraju psihološke aspekte donošenja odluka, uslijed postojanja emocionalnih i kognitivnih pristranosti pri donošenju odluka.
- Mentalno računovodstvo je koncept bihevioralnih finansija.
 - Odnosi se na tendenciju donosilaca odluka da mentalno razdijele svoje finansijske resurse i transakcije u zasebne kategorije ili "račune".
- Razumijevanje ovih pojmova pomaže u boljem razumjevanju ponašanja na finansijskom tržištu i u ekonomiji općenito.

Osnove biheviornalnih finansija

- Biheviornalne finansije imaju sve veći značaj za poslovno odlučivanje.
 - Proučavaju učinke psihologije na investitore i finansijska tržišta.
 - Objašnjavaju zašto investitorima često nedostaje samokontrole, djeluju protiv svojih interesa i donose odluke na temelju osobnih predrasuda umjesto činjenica.
- Biheviornalisti smatraju da se donošenje odluka može mijenjati ovisno o načinu na koji se informacije prikazuju i u skladu s karakteristikama sudionika na tržištu.
- Razumijevanje uticaja psihološke pristranosti može pomoći ulagačima da razumiju ponašanje tržišta i donesu bolje investicijske odluke.
 - Razumijevanje uzroka anomalija u npr. vrednovanju na tržištu dionica može rezultirati boljim tržišnim učinkom.
- Poznavanje načela biheviornalnih finansija može pomoći ulagačima da provjere svoje percepcije u odnosu na činjenice.

Aspekti biheviornalnih finansija

- Osnovni aspekti biheviornalnih finansija su:
 - racionalnost, emocionalna pristranost i ograničena racionalnost.
- Racionalnost:
 - Tradicionalna ekonomija: pretpostavlja da su ljudi potpuno racionalni i da uvijek donose odluke koje maksimiziraju korist.
 - Biheviornalne finansije: ljudi su skloni donositi odluke na temelju heuristika i pojednostavljenih pravila koja mogu dovesti do pristranosti.
- Emocionalna pristranost:
 - Ljudi su skloni donositi finansijske odluke pod uticajem emocija.
 - Preterano samopouzdanje, gubitak averzije ili okvirski efekat.
- Ograničena racionalnost:
 - Ljudske sposobnosti za donošenje potpuno racionalnih odluka su ograničene uslijed: kognitivnih sposobnosti, ograničene informiranosti i vremenskih ograničenja.

Značaj biheviornalnih finansija

- Biheviornalne finansije:
 - pružaju alate i strategije koje mogu unaprijediti finansijsko odlučivanje i upravljanje finansijama
 - pružaju dublje razumijevanje donošenja odluka koje nisu u skladu s tradicionalnim ekonomskim očekivanjima
 - omogućavaju kreiranje alata za promjenu ponašanja, postavljanjem finansijskih ciljeva i uspostavljanjem jasnih pravila za postizanje boljih finansijskih rezultata
 - nude bolje razumijevanje načina na koje ljudi procjenjuju rizik i donose odluke o ulaganju
 - pomažu analitičarima i investitorima da bolje razumiju ponašanja na tržištu
 - pomažu u oblikovanju politika koje štite potrošače, sprječavaju manipulaciju i poboljšavaju transparentnost i odgovornost.

Primjena biheviornalnih finansija

- Primjena biheviornalnih finansija obuhvata korištenje znanja o:
 - emocionalnim pristranostima i
 - ograničenoj racionalnostikako bi se poboljšalo finansijsko odlučivanje i postigli bolji rezultati.
- Biheviornalne finansije imaju praktičnu primjenu u različitim područjima:
 - edukacija investitora i poboljšanje finansijske pismenosti
 - prezentiranje informacija pri upravljanju rizikom
 - poboljšanje donošenja odluka pri upravljanju portfeljom
 - dizajniranje "nudging" strategija
 - oblikovanje promotivnih poruka u marketinškim aktivnostima
 - prevencija prevare i zaštita potrošača odnosno tržišnih aktera
 - održavanja zdravih finansijskih navika
 - automatizirane štednje.

Uticaj na tržište i ekonomiju

- Bihevioralne pristranosti imaju značajan uticaj na tržište i ekonomiju:
 - formiranje cijena
 - povećana volatilitnost na tržištu
 - pojava različitih poremećaja na tržištu
 - neefikasnosti na tržištu
 - neracionalna alokacija resursa
 - velike tržišne fluktuacije i nestabilnosti
 - gubitak povjerenja investitora
 - pad potrošnje
 - ekonomska kriza i recesija
 - itd.
- Kako bi se umanjili negativni uticaji bihevioralnih pristranosti na tržište i ekonomiju, potrebna je veća finansijska pismenost i svijest o pristrasnosti, te primjena odgovarajuće regulacije za zaštitu investitora i potrošača.

Priistranost u finansijskom odlučivanju

- Saznanja o bihevioralnim pristranostima imaju poseban značaj za finansijsko odlučivanje, pri čemu je potrebno:
 1. Prepoznati pristranost:
 - Identifikovati obrasce ponašanja koji su rezultat emocionalnih reakcija pri finansijskom odlučivanju.
 2. Provjeriti informacije:
 - Izvršiti temeljitu analizu i prikupljanje relevantnih informacija prije donošenja finansijskih odluka.
 3. Odogoditi odluke:
 - Kod impulsivnog stila odlučivanja potrebno je razmisliti o situaciji.
 4. Diversificirati portfelj:
 - Obezbjediti ravnotežu između različitih vrsta investicija sa ciljem umanjenja uticaja pojedinih (nepredvidivih) događaja na portfelj.

Ograničena racionalnost

- Ograničena racionalnost: odluke koje se donose nisu u skladu s tradicionalnim ekonomskim očekivanjima, iako donosioci odluka imaju pristup svim relevantnim informacijama.
 - To može biti rezultat emocionalnih pristranosti, kognitivnih ograničenja ili uticaja okoline.
- Ljudi imaju tendenciju davati veću važnost gubicima nego dobitcima iste vrijednosti.
 - Pristranost može uticati na investicijske odluke, jer se mogu propustiti prilike za ostvarivanje dobitka zbog straha od gubitka.
- Ljudi su skloni odgađanju donošenja finansijskih odluka.
 - Prekomjerna usredotočenost na trenutne (kratkoročne) ciljeve i nedovoljna pažnja prema dugoročnim ciljevima.
- Okolina i kontekst u kojem se donose finansijske odluke mogu imati značajan uticaj npr. predrasude u društvu i emocionalne reakcije.

Okvirski efekat

- Okvirski efekat (engl. Framing effect) je koncept bihevioralnih finansija koji opisuje kako način prezentiranja informacija može uticati na procjene, odluke i ponašanje ljudi.
 - Pokazuje da ljudi često donose različite odluke o istoj situaciji u zavisnosti od načina na koji su informacije prezentirane ili 'uokvirene'.
 - Utiče na procjenu rizika i nagrada.
- Okvir u kojem su prezentirane informacije o riziku može uticati na percepciju ljudi i procjenu tog rizika.
 - Kada je rizik prezentiran u negativnom kontekstu ili kao potencijalna šteta ljudi su konzervativniji u odlučivanju i izbjegavaju tu opciju, iako su stvarne vjerovatnosti i izgledi povoljniji.
 - Ako je rizik prezentiran u pozitivnom kontekstu ili kao moguća korist, ljudi su skloni preuzimanju tog rizika.
- Slično kao i kod procjene rizika, okvirski efekat može uticati na procjenu i odluke o mogućim nagradama.

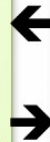
Zaključak

Behavioral Finance

- **Descriptive** – how we “**actually**” behave, based on human psychology
- Irrational exhibiting **emotional & cognitive biases** in observed behavior
- **Loss averse** – convex utility
- **Bounded rationality** – “*satisfice*”
- **Prospect Theory** – how people make decisions that involve risk (utility theory)
- Use *heuristics* or mental shortcuts
- Influenced by **framing**
- Build layered portfolios - **pyramids**
- Adaptive market hypothesis
- Consumption-savings model
- **Behavioral** Asset Pricing Model

Traditional Finance

- **Normative** – idealized behavior based on *neo-classical economics*
- **Rational economic man (REM)** – make perfectly rational, unbiased decisions
- **Risk-averse** – concave utility function with diminishing marginal utility
- Perfect self-interest – maximize utility
- Maximize utility based on 4 axioms
- Believe **markets are efficient**
- Consider all available information
- Construct and hold MV portfolios
- Utilize **Bayes' Formula** to update beliefs about probabilities with new information
- Use Capital Asset Pricing Model (CAPM)

Hvala na ukazanom povjerenju !

► Kontakt:

- lejla.softic@savjetnik.ba
- www.savjetnik.ba